

PROGRAM ČLOVEK A BIOSFÉRA A SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Stav k decembru 2020

Obsah

Medzinárodné aktivity.....	1
Slovenský výbor pre program UNESCO Človek a biosféra.....	2
Biosférické rezervácie.....	2
Vybrané aktivity podporujúce realizáciu Linského akčného plánu realizované v roku 2020.....	4
Podrobnejšie informácie o biosférických rezerváciách Slovenska	5
Právne postavenie biosférických rezervácií v Slovenskej republike.....	10

Medzinárodné aktivity

MAB International Co-ordinating Council/ Medzinárodná koordinačná rada Programu MAB (ICC MAB) – Slovenská republika má v súčasnosti štatút pozorovateľa, prioritou na ďalšie obdobie je uchádzať sa opätovne o členstvo v ICC MAB (na 41. zasadnutí GK UNESCO?).

International Advisory Committee for Biosphere Reserves/Medzinárodný poradný výbor pre biosférické rezervácie (IACBR) - SR má od roku 2020 opätovné zastúpenie vo výbore – pani Ing. Vladimíra Fabriciusová. PhD..

Účasť SR v expertných pracovných skupinách zriadených ICC MAB:

Pracovná skupina pre zabezpečenie excelencie biosférických rezervácií (an ad-hoc group working on the “Process of excellence and enhancement of the WNBR as well as quality improvement of all members of the World Network”):

Členka pracovnej skupiny: Ing. Zuzana Guziová

Pracovná skupina bola vytvorená rozhodnutím ICC MAB na jej 30. zasadnutí v roku 2018. Úlohou pracovnej skupiny je navrhnúť odporúčania, ktoré napomôžu udržiavať trvale vysokú kvalitu implementácie funkcií biosférických rezervácií, okrem iného prostredníctvom jasných pravidiel predkladania periodických jednotení a rozpracovať mechanizmus zjednodušeného hodnotenia BR na národnej úrovni zastrešeného národnými výbormi Programu MAB alebo obdobnými orgánmi. Zasadnutia pracovnej skupiny sa v roku 2020 uskutočnili on-line v termínoch 13.2.2020, 20.3.2020, 3.6.2020, a 1.7.2020. Pracovná skupina pripravovala podkladový materiál pre rokovanie ICC MAB v roku 2020. S ohľadom na významnosť problematiky a potrebu umožniť širokú diskusiu v rámci ICC

MAB, tento bod programu nebol na koniec zaradený na program skráteného zasadnutia ICC MAB v roku 2020 a bol oddialený na nasledujúce zasadnutie ICC MAB v roku 2021.

Pracovná skupina pre prípravu Technických smerníc pre implementáciu BR (Technical Guidelines for Biosphere Reserves - TGBR).

Pracovná skupina pôsobila ako celok a v podskupinách pre jednotlivé špecializované oblasti. Z. Guziová pracovala v rámci podskupiny pre veľkosť a zonáciu BR (Size and zonation). Pracovné stretnutie sa v roku 2020 uskutočnilo on-line – 18.5.2020.

Vladimíra Fabriciusová bola členkou pracovnej skupiny pre spravovanie BR (Governance)

Technické smernice ako ucelený, ale otvorený dokument boli predstavené na 32. zasadnutí ICC MAB, ktoré sa konalo on-line 27. – 28. 10. 2020.

SR sa prostredníctvom členov Slovenského výboru pre program UNESCO Človek a biosféra zúčastňuje aj zasadnutí regionálnej siete EUROMAB (ostatné zasadnutie bolo 2. – 5. apríla 2019 v Dubline v Írsku, najbližšie zasadnutie by sa malo uskutočniť v Rakúsku v roku 2021).

SR sa zapája do iniciatívy Cave MAB prostredníctvom Biosférickej rezervácie Slovenský kras. V tomto roku sa v rámci iniciatívy uskutočnil Cave MAB webinár (20. 11. 2020) k plánu osláv 50. výročia Programu MAB a Medzinárodnému roku jaskýň a krasu. (Účasť: Miriam Turayová).

Slovenský výbor pre program UNESCO Človek a biosféra

SV MAB má v súčasnosti 22 členov. Pracuje v zmysle svojho štatútu. Zoznam členov je v prílohe. MŽP SR sa na zasadnutiach SV MAB zúčastňuje príležitostne. SV MAB bol v roku 2016 reštrukturalizovaný v nadväznosti na zmeny v rámci SK pre UNESCO.

Biosférické rezervácie

V SR sú za biosférické rezervácie uznané 4 územia:

- 1. Biosférická rezervácia Slovenský kras (1977)**
- 2. Biosférická rezervácia Poľana (1990, 2016 – rozšírenie (extension) územia)**
- 3. Biosférická rezervácia Tatry (1992 ako súčasť bilaterálnej lokality v SK/PL).**
- 4. Biosférická rezervácia Východné Karpaty (1992 - ako súčasť bilaterálnej lokality v SK/PL, 1998 - ako súčasť vtedy prvej trilaterálnej biosférickej rezervácie na svete v SK/PL/UA)**

Všetky BR na Slovensku prešli v uplynulých rokoch tzv. periodickým hodnotením (periodic review), v rámci procesu tzv. „Exit strategy“, ktorý bol zameraný na prísnu kontrolu plnenia funkcií BR a súladu kritérií, ktoré musí každá biosférická rezervácia spĺňať a aktuálneho stavu v jednotlivých biosférických rezerváciách. Všetky biosférické rezervácie boli spočiatku hodnotené negatívne a navrhované na vylúčenie so Svetovej siete BR. Periodické hodnotenia tak poukázali na vážne nedostatky, ktoré boli roky na národnej úrovni prehladané.

Problémy boli napríklad v nasledujúcich oblastiach:

- Zónovanie BR v niektorých BR nezodpovedalo požiadavkám, doposiaľ nie je doriešená harmonizácia zónovania BR a zónovania národných chránených území, ktoré sú súčasťou konkrétnej BR.
- Manažmentový plán – plány boli spracovávané resp. dopracovávané až v priebehu periodického hodnotenia.
- V oblasti riadenia BR absentovali koordinačné rady zložené so zastúpením z rôznych stakeholdrov, resp. efektívne mechanizmy spolupráce a efektívne modely financovania území s ohľadom na funkcie BR.
- Nedostatočná úroveň socioekonomického výskumu.
- Nízke povedomie o BR a „výhody“ pre miestne obyvateľstvo z titulu BR v dôsledku slabej propagácie území pre cestovný ruch

BR je potrebné venovať pozornosť priebežne, aby sa v nasledujúcich kolách periodických hodnoteniach tieto problémy neopakovali. ICC MAB v rámci nového procesu zameraného na dosahovanie vysokej kvality biosférických rezervácií (“Process of excellence and enhancement of the WNBR as well as quality improvement of all members of the World Network”) odporúča aby sa národnej úrovni realizovali strednodobé hodnotenia biosférických rezervácií.

Predpokladané budúce termíny periodických hodnotení slovenských BR (podľa predbežných informácií od UNESCO by sa nasledujúce periodické hodnotenia mali predložiť do 10 rokov od ukončenia predchádzajúcich periodických hodnotení :

Biosférická rezervácia Slovenský kras 2027 - 2028, strednodobé hodnotenie 2023

Biosférická rezervácia Poľana -2025 - 2026, strednodobé hodnotenie 2021

Biosférická rezervácia Tatry - 2027 - 2028, strednodobé hodnotenie 2023

Biosférická rezervácia Východné Karpaty - 2027 - 2028, strednodobé hodnotenie 2023

Biosférické rezervácie sú významné nástroje na implementáciu Agendy 2030. Na Slovensku však chýba stratégia, ako ich potenciál využívať a rozvíjať (všeobecne to platí pri územiach medzinárodného významu). Prioritou by malo byť využívanie BR ako modelových území pre ochranárske, logistické a rozvojové aktivity podporujúce udržateľný rozvoj a podpora participatívneho riadenia.

Koordináciu aktivít v biosférických rezerváciách zastrešuje prevažne rezort Ministerstva životného prostredia SR prostredníctvom Štátnej ochrany prírody SR. Avšak v kontexte narastajúcich požiadaviek a presahovania Programu MAB do rôznorodých sektorov, sa čoraz viac objavujú oblasti, ktoré rezort životného prostredia z hľadiska kompetencií nedokáže zabezpečiť. Navyac zodpovednosť rezortu za medzinárodne významné územia nie je zohľadnená pri prerozdeľovaní prostriedkov štátneho rozpočtu. Preto je potrebné podporovať prístup rôznych subjektov pôsobiacich v biosférických rezerváciách k existujúcim aj plánovaným podporným/grantovým schémam. V oblasti výskumu, je potrebné sa sústrediť popri prírodovednom výskume aj na socioekonomické témy a motivovať vedecké a výskumné inštitúcie a vysoké školy, aby časť realizovaných výskumov uskutočňovali na území biosférických rezervácií.

Kľúčové je zabezpečenie adekvátnej propagácie biosférických rezervácií na národnej a medzinárodnej úrovni.

Vybrané aktivity podporujúce realizáciu Linského akčného plánu realizované v roku 2020

V každodennej praxi sa biosférické rezervácie zameriavajú na implementáciu Linského akčného plánu (2016 -2025). V roku 2020 boli medzi inými realizované aj nasledujúce aktivity:

Účast' na UNESCO MAB webinár - 9. 6. 2020 – „COMMUNICATING THE BIOSPHERE RESERVE“ – webinár zameraný na dôležitosť biosférických rezervácií a ich úlohu v prekonávaní COVID-19. Webinár bol vedený pani Meriem Bouamrane (MAB Secretariat).

Posolstvom webinára bolo povzbudiť manažérov, stakeholdrov a ďalších dôležitých osobností v biosférických rezerváciách na celom svete. Nakoľko pandémia COVID-19 má významný vplyv na súčasné fungovanie sveta, pre mnoho jednotlivcov, podnikateľov a komunity je súčasný stav obdobím veľkej výzvy a transformácie v myslení a prístupe človeka k prírode. Súčasná situácia je zároveň príležitosťou pre inšpiráciu ako nájsť lepší spôsob žiť v súlade s prírodou. Obdobie nám ponúka možnosť stať sa silnejšími a múdrejšími a poučiť sa z doterajších chýb. (Účast': L. Miňová, M. Turayová)

Tvorba a prevádzkovanie web stránok o Programe MAB a BR

V priebehu marca – apríla 2020 sa nastavili technické parametre nového webového portálu Slovenského výboru MAB, ktorý je aktuálne pod webovou doménou worldprotectedareas.sopsr.sk. Webová stránka informuje o UNESCO Programe človek a biosféra a jeho implementácii cez biosférické rezervácie v Slovenskej republike.

Link: worldprotectedareas.sopsr.sk

Na základe žiadosti Ministerstva životného prostredia SR bol vypracovaný súhrn údajov a charakteristiky a kritériá vyhlasovania jednotlivých biosférických rezervácií. Podklady boli použité ako informačný materiál pre verejnosť cez webový portál MŽP SR na uvedenom linku: <https://www.minzp.sk/ochrana-prirody/medzinarodne-dohovory/unesco/>

Zapojenie sa do medzinárodnej kampane ProudToShare 2020

Vypracovanie krátkych filmov o biosférických rezerváciách

SV MAB sa zapojil do UNESCO kampane ProudToShare, ktorou napĺňa komunikačnú stratégiu UNESCO. V roku 2020 sa do kampane zapojili v sekcii tvorby krátkych filmov BR Východné Karpaty, BR Poľana. V spracovaných filmoch biosférických rezervácií bol prezentovaný jeden z vybraných cieľov SDG, ktorý bol napĺňaný v roku 2019. Vybrané filmy mali byť prezentované počas Svetového kongresu IUCN a CBD COP 15. Rovnako odznali na 32. Zasadnutí Medzinárodnej koordinačnej rady Programu MAB. Filmy sú voľne dostupné linku: <http://worldprotectedareas.sopsr.sk/hello-world/>.

Vypracovanie štúdií dobrej praxe v plnení cieľov SDG

Súčasťou úlohy UNESCO kampane ProudToShare bolo vypracovanie krátkych štúdií z území biosférických rezervácií v oblasti plnenia cieľov SDG. Biosférické rezervácie spracovali vybrané tri ciele Agendy 2030, ktoré v roku 2019 napĺňali:

Cieľ 4. Zabezpečiť inkluzívne, spravodlivé a kvalitné vzdelávanie a podporovať celoživotné vzdelávacie príležitosti pre všetkých

Cieľ 15. Chrániť, obnovovať a podporovať trvalo udržateľné využívanie pozemných ekosystémov, trvalo udržateľne riadiť lesné hospodárstvo, bojovať proti premene krajiny na púšť a zastaviť spätnú degradáciu krajiny a stratu biodiverzity.

Cieľ 17. Posilniť prostriedky implementácie a revitalizácie globálneho partnerstva pre trvalo udržateľný rozvoj.

Príprava dňa otvorených dverí v biosférických rezerváciách

Deň otvorených dverí v BR je dlhoročná komunikačná aktivita, ktorú do praxe uviedol práve SV MAB v 90-tych rokoch minulého storočia. V roku 2020 sa mali podujatia konať v každej BR - Poľana (12. 9. 2020), Východné Karpaty (20. 9. 2020), Slovenský kras (21. 10. 2020). Podujatia boli v dôsledku nepriaznivej situácie zrušené.

Vypracovanie projektu na prípravu integrovaného manuálu pre BR, (konceptia, plán, komunikačná stratégia, integrovaná propagácia)

V roku 2020 bol pripravený a podaný projekt pre účel APVV výzvy „Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom biosférických rezervácií“. Projekt bol podaný k 23. 11. 2020 s časovým horizontom realizácie: 2021 – 2025.

Cieľom projektu je vytvoriť *návrh udržateľného inštitucionálneho, finančného a legislatívneho modelu fungovania biosférických rezervácií v podmienkach Slovenskej republiky a východisk ich strategického rozvoja na základe analýzy potenciálu územia v kontexte napĺňania cieľov Agendy 2030, teórie odolnosti, zahraničných skúseností a príkladov dobrej praxe.*

Aktivity projektu budú realizované v 4 biosférických rezerváciách na Slovensku: BR Poľana, BR Tatry, BR Východné Karpaty, BR Slovenský kras.

Iniciátorom projektu je UMB Banská Bystrica, Ekonomická fakulta v zastúpení Ing. K. Vitálišovou, PhD. Partnermi projektu Štátna ochrana prírody SR a Ústav krajinej ekológie SAV.

Monitoring bioty

Prebieha v rámci dostupných kapacít vo všetkých BR.

Podrobnejšie informácie o biosférických rezerváciách Slovenska

Nižšie sú uvedené podrobnejšie informácie o jednotlivých územiach a odôvodnenie zaradenia lokality do Svetovej siete biosférických rezervácií (**World Network of Biosphere Reserves**) podľa platných kritérií, ktoré musí každá biosférická rezervácia spĺňať.

Slovenský kras (Slovensky kras/Slova Karst Biosphere Reserve)

Dátum uznania: 1977;

Výmera celkom: 74 480 ha (dotazník periodického hodnotenia v roku 2012),

Okres: Revúca, Rožňava, Košice - okolie

Katastrálne územie: Bôrka, Brzotín, Dlhá Ves, Drnava, Gemerská Hôrka, Honce, Hrhov, Hrušov, Jablonov nad Turňou, Jovice, Kečovo, Kováčová, Krásnohorská Dlhá Lúka, Kružná, Kunova Teplica, Lipovník, Lúčka, Pašková, Plešivec, Rakovnica, Rožňavské Bystré, Silica, Silická Brezová, Slavec, Štítnik, Vidová, Debraď, Drienovec, Dvorníky, Hačava, Háj, Jasov, Medzev, Moldava nad Bodvou, Turňa nad Bodvou, Zádiel, Nováčany, Ardovo, Bôrka, Rozložná, Rožňavské Bystré, Silická Jablonica, Včeláre, Gemerský Milhošť, Hucín, Jelšava, Jelšavská Teplica, Licince, Mikolčany, Nováčany, Bohúňovo, Bretka, Čoltovo, Gočaltovo, Krásnohorské Podhradie, Ochtiná, Roštár, Rožňava, Rožňavské Bystré, Tiba

Odôvodnenie uznania:

Kritérium 1: Územie predstavuje reprezentatívny príklad širokej škály ekologických systémov krasového územia severného mierneho pásma v regióne pásma stredoeurópskeho lesa (Middle European Forest, Udvardy 1975), ktoré sú v rôznej miere využívané alebo ovplyvňované človekom.

Kritérium 2. Územie je významné z hľadiska ochrany biologickej diverzity. Bolo tu identifikovaných viac ako 1500 druhov vyšších rastlín a 210 druhov machorastov, pričom 29 druhov rastlín možno v súčasnosti považovať za endemické, 314 druhov je zaradených v Červenom zozname rastlín Slovenska a 160 taxónov je chránených zákonom.

Vysokú rozmanitosť druhov fauny potvrdzuje výskyt 130 druhov mäkkýšov, 240 druhov roztočov, 35 druhov chvostoskokov, 320 druhov pavúkovcov, 70 druhov rovnokrídlovcov, 6 druhov švábov, 225 druhov bzdôch, viac ako 1500 druhov chrobákov, 1100 druhov motýľov, 1300 druhov dvojkrídlovcov, 35 druhov rýb, 14 druhov obojživelníkov, 11 druhov plazov, 218 druhov vtákov a 80 druhov cicavcov.

Kritérium 3: Územie je vhodné na vytváranie modelov udržateľného rozvoja na regionálnej úrovni.

Kritérium 4: Územie má primeranú rozlohu na to aby biosférická rezervácia mohla naplňať svoje tri funkcie: ochrana biodiverzity, ekologicky a kultúrne spoločensky udržateľný regionálny rozvoj a podpora demonštračných projektov, environmentálneho vzdelávania a odbornej prípravy, výskumu a monitorovania v súvislosti s miestnymi, regionálnymi, národnými a globálnymi otázkami ochrany a udržateľného rozvoja.

Kritérium 5: Funkcie biosférickej rezervácie sa realizujú v troch zónach primeranej veľkosti:

Jadrová zóna: 8 857 ha (2012)

Nárazníková zóna: 23 395 ha (2012)

Prechodná zóna: 42 228 ha (2012)

Jadrová zóna je prísne chránená a určená na zabezpečenie dlhodobej ochrany ekosystémov. Jej podstatnú časť tvoria ochranné lesy a prírodné rezervácie. Nárazníková zóna eliminuje negatívne vplyvy na jadrovú zónu. Podstatná časť nárazníkovej zóny patrí do chránenej oblasti prirodzenej akumulácie podzemných vôd a ochranného pásma vodných zdrojov. Prechodná zóna je primárne určená na všestranné využívanie človekom s ohľadom ochranu biodiverzity a ostatných zložiek životného prostredia.

Kritérium 6: Participatívne riadenie územia s prihliadnutím na funkcie biosférickej rezervácie je zabezpečené prostredníctvom koordinačnej rady, v ktorej majú zastúpenie obce, verejný aj súkromný sektor.

Kritérium 7: Sú ustanovené mechanizmy na koordináciu a riadenie využívania územia biosférickej rezervácie a zabezpečenie implementácie výskumných, monitorovacích a vzdelávacích programov. Prioritné úlohy sú integrované v Akčnom pláne biosférickej rezervácie.

Polana (Polana Biosphere Reserve)

Dátum uznania: 1990; Dátum rozšírenia územia: 2016

Výmera celkom: 24 158,23 ha (2016, po rozšírení územia);

Okres: Detva, Zvolen, Banská Bystrica, Brezno

Katastrálne územie: Hrochoť, Ľubietová, Hronec, Sihla, Valaská, Hriňová, Očová, Ľubietová, Poniky, Detva, Povrazník, Čierny Balog, Dúbravy

Odôvodnenie uznania:

Kritérium 1: Územie predstavuje reprezentatívne ekologické systémy horskej a tradične využívanej podhorskej krajiny v severnom miernom pásme v regióne pásma stredoeurópskeho lesa (Middle European Forest, Udvardy 1975) s dominujúcim bývalým stratovulkánom s jednou najväčších kalder v Európe.

Kritérium 2. Územie je významné z hľadiska ochrany biologickej diverzity. Bolo tu identifikovaných približne 1 220 druhov vyšších rastlín, z ktorých je 80 chránených. V území sa vyskytuje tiež 390 druhov húb, 160 druhov lišajníkov a 130 druhov machov. Fauna je zastúpená 278 druhmi stavovcov, z ktorých je 222 chránených. Medzi nimi dominujú vtáky a cicavce. Medzi bezstavovcami sa nájdu mnohé karpatské endemity.

Kritérium 3: Územie je vhodné na vytváranie modelov udržateľného rozvoja na regionálnej úrovni spĺňajúcich kritériá excelencie, má výraznú krajinnú identitu v dôsledku zachovaného tradičného využívania poľnohospodárskej pôdy.

Kritérium 4: Územie má primeranú rozlohu na to aby biosférická rezervácia mohla naplňať svoje tri funkcie: ochrana biodiverzity, ekologicky a kultúrne spoločensky udržateľný regionálny rozvoj a podpora demonštračných projektov, environmentálneho vzdelávania a odbornej prípravy, výskumu a monitorovania v súvislosti s miestnymi, regionálnymi, národnými a globálnymi otázkami ochrany a udržateľného rozvoja.

Kritérium 5: Funkcie biosférickej rezervácie sa realizujú v troch zónach primeranej veľkosti:

Jadrová zóna: 1 332,70 ha (2016)

Nárazníková zóna: 6 418,53 ha (2016)

Prechodná zóna: 16 407,00 ha (2016)

Jadrová zóna je prísne chránená a určená na zabezpečenie dlhodobej ochrany ekosystémov. Jej podstatnú časť tvoria ochranné lesy a prírodné rezervácie. Nárazníková zóna eliminuje negatívne vplyvy na jadrovú zónu. Podstatnú časť nárazníkovej zóny tvoria lesy, ktoré sú obhospodarované s ohľadom na potrebu ochrany biodiverzity a zabezpečenia poskytovania ekosystémových služieb. Zóna výrazne podporuje plnenie logistických funkcií BR a ochrannú funkciu BR a čiastočne aj rozvojovú funkciu. Prechodná zóna je primárne určená na všestranné využívanie človekom s ohľadom ochranu biodiverzity a ostatných zložiek životného prostredia a zachovanie typického krajinného rázu.

Kritérium 6: Participatívne riadenie územia s prihliadnutím na funkcie biosférickej rezervácie je zabezpečené prostredníctvom koordinačnej rady, v ktorej majú zastúpenie obce, verejný aj súkromný sektor.

Kritérium 7: Sú ustanovené mechanizmy na koordináciu a riadenie využívania územia biosférickej rezervácie a zabezpečenie implementácie výskumných, monitorovacích a vzdelávacích programov. Prioritné úlohy sú integrované v Akčnom pláne biosférickej rezervácie.

Tatry (Tatra Transboundary Biosphere Reserve)

Dátum uznania: 1992; (ako súčasť cezhraničnej biosférickej rezervácie Tatry s Poľskom)

Výmera celkom: 101 819,05 ha (2017, po úprave hraníc v rámci periodického hodnotenia)

Okres: Kežmarok, Liptovský Mikuláš, Poprad, Tvrdošín

Katastrálne územie: Babky, Bobrovec, Jakubovany, Jalovec, Jamník, Kanská, Kvačany, Lendak, Liptovské Matiašovce, Liptovský Trnovec, Pribylina, Slovenská Ves, Smrečany, Svätý Štefan, Východná, Žiar, Starý Smokovec, Štrba, Štrbské Pleso, Tatranská Javorina, Tatranská Lomnica, Habovka, Oravice, Tichá dolina, Zuberec, Huncovce, Hutý, Malý Slavkov, Mlynčeky, Rakúsy, Spišská Belá, Stará Lesná, Stráne pod Tatrami, Hybe, Liptovská Kokava, Važec, Batizovce, Gerlachov, Mengusovce, Mlynica, Nová Lesná, Štôla, Veľká, Veľký Slavkov, Kežmarok, Strážky, Veľká Lomnica, Beňušovce, Bobrovček, Dovalovo, Kráľova Lehota, Liptovská Porúbka, Liptovské Beharovce, Liptovský Hrádok, Pavlova Ves, Vavrišovo, Lučivná, Matejovce, Poprad, Spišská Sobota, Stráže pod Tatrami, Svit, Výborná, Ždiar

Odôvodnenie uznania:

Kritérium 1: Územie predstavuje reprezentatívny príklad širokej škály ekologických systémov v šiestich vegetačných zónach severného mierneho pásma v regióne pásma stredoeurópskeho lesa (Middle European Forest, Udvardy 1975), ktoré sú v rôznej miere využívané alebo ovplyvňované človekom.

Kritérium 2: Územie je významné z hľadiska ochrany biologickej diverzity. Bolo tu identifikovaných viac ako 1300 druhov vyšších rastlín, 1 200 druhov lišajníkov, 720 druhov machorastov a 1650 druhov rias a siníc. Faunu stavovcov reprezentujú 2 druhy kruhoustnic, 11 druhov rýb, 10 druhov obojživelníkov, 7 druhov plazov, 112 druhov vtákov a 45 druhov cicavcov. Veľké množstvo druhov rastlín aj živočíchov je endemických.

Kritérium 3: Územie je vhodné na vytváranie modelov udržateľného rozvoja na regionálnej úrovni.

Kritérium 4: Územie má primeranú rozlohu na to aby biosférická rezervácia mohla naplňať svoje tri funkcie: ochrana biodiverzity, ekologicky a kultúrne spoločensky udržateľný regionálny rozvoj a podpora demonštračných projektov, environmentálneho vzdelávania a odbornej prípravy, výskumu a monitorovania v súvislosti s miestnymi, regionálnymi, národnými a globálnymi otázkami ochrany a udržateľného rozvoja.

Kritérium 5: Funkcie biosférickej rezervácie sa realizujú v troch zónach primeranej veľkosti:

Z toho:

Jadrová zóna: 41 843, 84 ha (2017)

Nárazníková zóna: 31 903,82 (2017)

Prechodná zóna: 28 071,39 ha (2017)

Jadrová zóna je totožná s bezzásahovou zónou a podlieha prísnej ochrane. Jedná sa predovšetkým o biotopy v montánnom až subniválnom stupni. Jej podstatnú časť tvoria ochranné lesy a prírodné rezervácie. Nárazníková zóna eliminuje negatívne vplyvy na jadrovú zónu. Podstatná časť nárazníkovej zóny tvoria lesy. Prechodná zóna je primárne určená na všestranné využívanie človekom s ohľadom ochranu biodiverzity a ostatných zložiek životného prostredia.

Kritérium 6: Participatívne riadenie územia s prihliadnutím na funkcie biosférickej rezervácie je zabezpečené prostredníctvom stretnutí rôznych záujmových skupín (obce, verejný aj súkromný sektor) a zástupcov Správy TANAP.

Kritérium 7: Sú ustanovené mechanizmy na koordináciu a riadenie využívania územia biosférickej rezervácie a zabezpečenie implementácie výskumných, monitorovacích a vzdelávacích programov. Prioritné úlohy sú integrované v Akčnom pláne biosférickej rezervácie.

Východné Karpaty (East Carpathians Transboundary Biosphere Reserve)

Dátum uznania: 1992 (ako súčasť cezhraničnej biosférickej rezervácie Východné Karpaty s Poľskom), 1998 (ako súčasť vtedy prvej trilaterálnej cezhraničnej biosférickej rezervácie Východné Karpaty s Poľskom a Ukrajinou);

Výmera celkom: 40 689, 92 ha (dotazník periodického hodnotenia 2017);

Okres: Snina, Košice – okolie

Katastrálne územie: Katastrálne územie: Kalná Roztoka, Kolbasov, Nová Sedlica, Osadné, Runina, Ruské, Ruský Potok, Smolník nad Cirochou, Stakčínska Roztoka, Starina nad Cirochou, Ulič, Uličské Krivé, Zboj, Zvala, Dara, Hostovice, Jalová, Klenová, Ostrožnica Parihuzovce, Pčoliné, Príslop, Ruská Volová, Stakčín, Topoľa, Ubľa, Veľká Poľana, Brezovec, Drienovec, Dvorníky, Hačava, Jasov, Medzev, Turňa nad Bodvou, Zádiel

Odôvodnenie uznania:

Kritérium 1: Územie predstavuje reprezentatívny príklad širokej škály lesných a nelesných primárnych a sekundárnych ekosystémov severného mierneho pásma v regióne pásma

stredoeurópskeho lesa (Middle European Forest, Udvardy 1975), ktoré sú v rôznej miere využívané alebo ovplyvňované človekom.

Kritérium 2. Územie je významné z hľadiska ochrany biologickej diverzity. Bolo tu identifikovaných viac ako 1100 druhov vyšších rastlín a viac ako 6 360 druhov živočíchov, vrátane 6040 druhov bezstavovcov a 320 druhov stavovcov.

Kritérium 3: Územie je vhodné na vytváranie modelov udržateľného rozvoja na regionálnej úrovni.

Kritérium 4: Územie má primeranú rozlohu na to aby biosférická rezervácia mohla naplňať svoje tri funkcie: ochrana biodiverzity, ekologicky a kultúrne spoločensky udržateľný regionálny rozvoj a podpora demonštračných projektov, environmentálneho vzdelávania a odbornej prípravy, výskumu a monitorovania v súvislosti s miestnymi, regionálnymi, národnými a globálnymi otázkami ochrany a udržateľného rozvoja.

Kritérium 5: Funkcie biosférickej rezervácie sa realizujú v troch zónach primeranej veľkosti:

Jadrová zóna: 2 628, 08 ha (2017)

Nárazníková zóna: 14 481,37 ha (2017)

Prechodná zóna: 23 580,47 ha (2017)

Jadrová zóna je prísne chránená a určená na zabezpečenie dlhodobej ochrany ekosystémov. Jej podstatnú časť tvoria bukové a jedľovobukové pralesy a sekundárne horské lúky. Nárazníková zóna eliminuje negatívne vplyvy na jadrovú zónu. Podstatná časť nárazníkovej zóny predstavujú lesy. Prechodná zóna je primárne určená na všestranné využívanie človekom s ohľadom ochranu biodiverzity a ostatných zložiek životného prostredia.

Kritérium 6: Participatívne riadenie územia s prihliadnutím na funkcie biosférickej rezervácie je zabezpečené prostredníctvom koordinačnej rady, v ktorej majú zastúpenie obce, verejný aj súkromný sektor.

Kritérium 7: Sú ustanovené mechanizmy na koordináciu a riadenie využívania územia biosférickej rezervácie a zabezpečenie implementácie výskumných, monitorovacích a vzdelávacích programov. Prioritné úlohy sú integrované v Programe starostlivosti o územie.

Právne postavenie biosférických rezervácií v Slovenskej republike

1/ do 31.12.2019: **územia medzinárodného významu :**

§ 17, ods. 11 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, v účinnosti do 31.12.2019.

(11) *Územím medzinárodného významu sa podľa tohto zákona rozumie lokalita, na ktorú sa vzťahujú záväzky vyplývajúce z medzinárodných programov, dohôd alebo dohovorov,^{59a)} ku ktorým Slovenská republika pristúpila. Územia medzinárodného významu tvoria mokrade medzinárodného významu, lokality svetového prírodného dedičstva, biosférické rezervácie a iné medzinárodne významné územia evidované v zoznamoch, ktoré vedú výbory alebo sekretariáty príslušných medzinárodných*

programov, dohovorov alebo organizácií. Lokalitu, ktorá je územím medzinárodného významu, možno vyhlásiť za chránené územie.

2/ S účinnosťou od 1.9.2021 v zmysle zákona 356/2019 Z.z. z 11. septembra 2019, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony bude nasledujúca úprava:

§ 28a

Platí od 1.9.2021

§ 28b

Územie medzinárodného významu

(1) Územím medzinárodného významu sa podľa tohto zákona rozumie lokalita, na ktorú sa vzťahujú záväzky a odporúčania v oblasti ochrany prírody a krajiny, ktoré pre Slovenskú republiku vyplývajú z medzinárodných zmlúv, ktorými je viazaná, z členstva v medzinárodných organizáciách a z medzinárodných programov, ku ktorým Slovenská republika pristúpila. Územia medzinárodného významu tvoria mokrade medzinárodného významu, lokality svetového prírodného dedičstva, biosférické rezervácie a iné medzinárodne významné územia evidované v zoznamoch, ktoré vedú príslušné orgány zriadené na základe medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, orgány medzinárodných organizácií, ktorých je Slovenská republika členom, alebo orgány medzinárodných programov, ku ktorým Slovenská republika pristúpila.

(2) Ministerstvo vedie zoznam území medzinárodného významu podľa jednotlivých kategórií a uverejňuje ho vo svojom vestníku a na svojom webovom sídle. Zoznam území medzinárodného významu obsahuje názov lokality, výmeru lokality, katastrálne územie, v ktorom sa lokalita nachádza, mapu s vyznačenými hranicami lokality a odôvodnenie zaradenia lokality medzi územia medzinárodného významu.

(3) Ak si to vyžaduje plnenie záväzkov a odporúčaní podľa odseku 1, územie medzinárodného významu sa vyhlási za chránené územie podľa tohto zákona so stupňom ochrany, ktorého uplatnením sa zabezpečí ochrana územia medzinárodného významu v súlade s týmito záväzkami a odporúčaniami."

Spracovali: Ing. Zuzana Guziová, tajomníčka SV MAB

Mgr. Lucia Miňová